

Splnil projekt transformace sociálních služeb pro zdravotně postižené očekávání?

» [Napsat koordinátorovi sekce](#)

20.06.2013

Smyslem projektu MPSV Podpora transformace sociálních služeb pro zdravotně postižené, který v ČR odstartoval za pomoci evropských fondů v roce 2009 a skončil letos na jaře, je, aby co nejvíce lidí se zdravotním postižením žilo v běžném prostředí a zbytečně nepobývalo za zdmi velkých ústavů. Jak se tento cíl podařilo splnit a jaké výzvy přetrvávají do budoucna?

Pilotní projekt Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV) s názvem Podpora transformace sociálních služeb pro zdravotně postižené, který usiluje o to, aby lidé se zdravotním postižením nemuseli trávit svůj život za zdmi a ploty neosobních velkokapacitních ústavů, ale naopak v běžném prostředí, například ve vlastní domácnosti, letos na jaře skončil. Logicky se proto nabízí otázka, zda se mu podařilo splnit vše, co si na začátku předsevzal.

„Transformace sociálních služeb má zásadní úlohu při individualizaci sociálních služeb. Pod tímto pojmem se skrývá jednoduchá věc: na klienta je třeba se dívat jako na člověka, individualitu, nikoli jako na položku na seznamu,“ sdělil redakci **Jaromír Drábek**, poslanec za TOP 09 a bývalý ministr práce a sociálních věcí ve vládě Petra Nečase. „Celý proces transformace má tedy za cíl lépe vyhovět potřebám klientů tak, aby co nejvíce žili v přirozeném prostředí,“ vysvětlil hlavní úlohu projektu.

Milan Šveřepa ze společnosti 3P Consulting, který po dobu trvání projektu pracoval jako vedoucí Národního centra podpory transformace pro zdravotně postižené, je přesvědčen, že projekt byl úspěšný. Důvodem je prý to, že se do něj zapojilo 32 organizací, které se rozhodly projít transformací, a pomoci tak svým klientům odejít do běžného života. „Pracovníci měli možnost se s myšlenkou transformace sociálních služeb hlouběji seznámit, následně si osvojit postup a pomalu na tom začít pracovat,“ řekl EurActivu v [dnešním rozhovoru](#).

Podobně to vidí i vedoucí Katedry řízení a supervize Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy **Zuzana Havrdová**, která se účastnila několika pracovních skupin projektu. I přesto, že je podle jejího názoru na hlubší hodnocení přínosů projektu, který odstartoval v roce 2009 a skončil na jaře letošního roku, příliš brzy, je důležité, že v souvislosti s projektem mohlo mnoho lidí „zblízka zažít překvapující změnu v životech osob s mentálním a kombinovaným postižením, kterou by si jen stěží uměli dříve představit“. Změna se týkala nejen pracovníků v organizacích, kde transformace proběhla, ale i pracovníků na úrovni krajů a obcí a jejich obyvatel, upřesnila Havrdová.

Za další úspěch projektu považuje vypracování vzdělávacích materiálů a analýz, které mohou deinstitucionalizaci v budoucnu pomoci. To podtrhuje i současné vedení rezortu práce a sociálních věcí, které před několika měsíci zahájilo navazující projekt Transformace sociálních služeb.

„Vyzkoušeli jsme a vytvořili řadu metodických postupů, návodů a příruček, takže se dá říct, že ti, kteří budou nyní provádět transformaci ústavu, mají z čeho čerpat,“ sdělil redakci **Petr Hanuš**, ředitel odboru sociálních služeb a sociální práce MPSV (rozhovor s ním vyjde na EurActiv.cz zítra).

Již citovaný Milan Šveřepa k tomu dodává, že díky práci na pilotním projektu se tu navíc zformovala skupina lidí, kteří získali zkušenosti, a co je podstatné, chtějí je sdílet. „Bylo by, myslím, dobré tyto lidi co nejlépe využít, protože projekt spočívá ve velké míře ve vzdělávání. Tito lidé mohou významně poradit, jak v transformaci pokračovat,“ uvedl.

Nejde o abstrakci

Šveřepa za další úspěch projektu považuje i to, že se o transformaci sociálních služeb pro zdravotně postižené spoluobčany začalo na veřejnosti více hovořit. „Stalo se to viditelným tématem a navíc se jeho nositelem stalo ministerstvo, tedy stát, což v minulosti neplatilo,“ zdůraznil.

„Změna se postarala i o to, že tu vznikl prostor bavit se o něčem konkrétním. Nejedná se o žádnou abstrakci, konečně se řeší konkrétní situace a zatahují se do toho konkrétní lidé,“ dodal.

„V pilotních organizacích, mezi které patříme i my, bylo nutné změnit zaběhlý ústavní režim a prokázat pracovníkům i lidem navenek, že člověk s postižením v ústavu žít nemusí. Není pro to žádný důvod,“ myslí si **Lukáš Spurný**, ředitel zařízení Zámku Nová Horka, které v Moravskoslezském kraji poskytuje domov pro osoby se zdravotním onemocněním a chráněné bydlení. Transformaci zahájilo již v roce 2008.

„Pilotní projekt hodnotím jako velmi užitečný. Úspěšnost začlenění celé řady lidí, kteří dříve v ústavu žili, jsou toho důkazem,“ dodal.

Jen polovina?

V České republice žije aktuálně více než 15 tisíc osob se zdravotním postižením. Ke konci března letošního roku evidovalo MPSV více než 555 zdravotně postižených osob, které dosud žily v ústavní péči, avšak nyní tyto ústavy opustily. Život ve vlastní domácnosti si vybralo téměř 130 z nich a dalších více než 420 osob odešlo do sociálních služeb poskytovaných v komunitě. Projekt ale původně počítal s dvojnásobným počtem.

„Zařízení mohou využívat investiční podporu a většina z nich s její pomocí začíná teprve nyní stavět. Stěhování tedy začne někdy v roce 2015, proto ta polovina plánovaného počtu,“ vysvětlil redakci Milan Šveřepa.

Za průtahy může podle něj především složitá administrativa, zdoluhavá územní řízení, pravidla jednotlivých krajů a vzhledem k tomu, že se jedná o projekt podpořený z evropských fondů tak i podmínky financování z evropských prostředků.

„Průtahy se samozřejmě podepisují na lidech, kteří na tom pracují. Je to zdrojem jejich frustrace, protože tyto lidé pak mají pocit, že změna kvůli které se snaží, je stále v daleké budoucnosti a je obtížné na ni dosáhnout,“ myslí si Šveřepa.

Kapka v moři

Zatímco oslovené osoby se na adresu pilotního projektu transformace sociálních služeb pro zdravotně postižené vyjadřovaly dosud zatím převážně kladně, EurActiv zajímalo, zda najdou i něco, co se nestihlo, nebo zcela nepodařilo realizovat.

„Každá věc se dá udělat lépe,“ odpověděla na dotaz Zuzana Havrdová z FHS UK. „Je třeba nadále snižovat negativní vlivy tzv. totálních institucí, jimiž jsou ústavy, posílením prevence a komunitní péče, a to jak v oblasti financování služeb, tak i konsistentními politikami na různých úrovních a v různých segmentech státní správy a samosprávy,“ vysvětlila.

Projekt transformace podle ní představuje „kapku v moři omezených možností, vědomostí a zkušeností“, které je ale třeba překonávat vzděláváním a osvětou veřejnosti.

„Výsledky pilotního projektu mohly být efektivnější,“ myslí si **Jiří Horecký**, prezident Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. „Mám tím na mysli, že by bylo možné dosáhnout lepších výsledků za daných finančních, časových a jiných zdrojů projektu,“ sdělil redakci.

Za problém pak v této souvislosti označil měnění podmínek projektu už za jeho chodu, a to včetně změny přístupů, ale třeba i výběru cílových zařízení některých krajů. Jak totiž v rozhovoru vysvětluje Milan Šveřepa, některá zařízení se do projektu zapojila, ale následně se rozhodla, že z něj vystoupí. Takové zařízení pak bylo nahrazeno jiným.

Podle Horeckého tu tak do budoucna vyvstávají dvě hlavní výzvy. První je finanční udržitelnost. „Je důležité, aby transformované služby, jejichž provozní náklady jsou vyšší, než v předchozím případě (ústavní služby; *pozn. red.*), byly i bez podpory z evropských zdrojů udržitelné a nedocházelo ke snižování kvality,“ řekl.

Druhou výzvu představuje správné využití znalostí a podpůrných materiálů, tedy jakéhosi know-how, které se podařilo v průběhu trvání pilotního projektu nashromáždit.

Ztráta cenných let života

„Dle mého názoru proběhla nedostatečná propagace v televizních médiích a odborném tisku. I mnozí poskytovatelé pobytových sociálních služeb jsou nedostatečně informováni o výhodách transformace a deinstucionalizace a zaujímají

k této problematice negativní postoj," je přesvědčena **Alena Brožková**, ředitelka Domova bez zámku (dříve Ústav sociální péče Jinošov) v kraji Vysočina.

Podle Lukáše Spurného ze zařízení Zámek Nová Horka je velká škoda, že se s transformací v České republice nezačalo mnohem dříve. „Spousta lidí z ústavů tak stále bohužel ztrácí cenná léta svého života," uvedl.

Brožková proto zdůrazňuje, že jednu z největších výzev do budoucna bude zastavit investice finančních prostředků do starých zámků a velkých budov, které byly přetvořeny na ústavy pro zdravotně postižené osoby. „Dnes již víme, že můžeme poskytovat sociální služby i v pronajatých bytech či domech v přirozeném prostředí. Lze tak pružněji reagovat na snížení kapacity velkých pobytových zařízení," řekla.

S tím souhlasí i poslankyně **Jitka Chalánková** (TOP 09), která zasedá v poslaneckém Výboru pro sociální politiku. „Je více než jasné, že je potřeba intenzivně pracovat s myšlením lidí – ať už samotných klientů, tak zaměstnanců sociálních služeb, ale rovněž lidí z okolí míst, kam se mají lidé z ústavních služeb přestěhovat," napsala redakci v emailu.

Podle poslankyně je proto otázkou, zda nešla lépe provést informační kampaň, aby se více informací dostalo k lidem, kteří o transformaci dosud nikdy neslyšeli.

„Také mě napadá, že některé kraje se mohly k transformaci postavit aktivněji. Ne všechny se totiž zapojily stejnou měrou," pokračuje Chalánková. V České republice jsou kraje, které se rozhodly transformovat i tři zařízení, ale existují i kraje, které do transformace zapojily pouze jeden ústav. „Některé kraje tak ústavy, které by měly být transformovány, dále rozvíjejí, přistavují, a tím jejich možnou transformaci na řadu let, a možná i desetiletí, znemožňují," dodala. ■